

לסיום הספר בקשתי את אבי מורי הכ"מ לכתוב דברי זכרון לקדושים שנספו בשואה הי"ד, ביניהם מבני משפחתנו הקרובה. את אשר הספיק לכתוב קודם שהלך לעולמו ביום כ"ו לחודש תשרי תשמ"ח, הריני מביא כאן, ודבריו הם הם זכרונו. תנצב"ה.

פיקודי ה' ישירים משמחי לב מצות ה' ברה מאירת עינים. בלב שמח ובעינים מאירות אודה ואברך לה' שהחינו וקיימנו לזמן הזה. שהחינו: שפדה אותי הקב"ה מידי הרוצחים הגרמניים, וגאל אותי מכף כל העריצים הפולניים, בשנות השואה האיומה והנוראה שלא היתה כמותה, מיום שנשא גוי אל גוי חרב ולמדו מלחמה. זכיתי לעלות לארץ משאת נפשי, משחר נעורי, שנה לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה. יוסף בן מתתיהו (פלביוס) תאר בספרו "מלחמת היהודים עם הרומאים" את חורבן הבית השני בזה הלשון: "ואם ישקלו את כל האסונות שהיו מימות עולם, כנגד הפורענות, אשר עברה על היהודים במלחמה זו, זו תכריע את כולם". ואני מרהיב עוז לומר: אם ישקלו כל האסונות שהיו מימות עולם וחורבן בית שני עמהם, גם כל הפורענויות שהיו מחורבן הבית עד אסון השואה, פורענות השואה תכריע את כולם. מעשיהם האכזריים של רוצחי עמים בכל הדורות, חוורים כלפי הרציחות וההשפלות של הנאצים כנגד היהודים, שנפלו לידיהם, בכל הארצות שכבשו. בחורבן הבית השני נפלו גבורים שנלחמו בגבורה ועוז נגד אויביהם ועשו שמות והרס בלגיונות הרומאים. הרבה פעמים פנה טיטוס למורדים לעשות שלום. יוסיפוס פלוויוס פנה לא פעם, בדמעות אליהם בשם טיטוס, אבל הם דחו כל משא ומתן. לעומת זה בשואה האחרונה הושפל הכבוד היהודי עדי ארץ, ויותר מזה. אין בשפת אנוש מלה שתבטא את חרפת אדם ובזוי עם של הקורבנות האומללים האלה משעת ריכוזם למשלוח עד שריפת גיויותיהם בכבשנים. בשעות הלילה המאוחרות הקיצו בדפיקות חזקות בדלתות היהודים ובצעקות פראיות: ארויס (החוצה). אמהות ואבות רחמניים נאלצו לסחוב את ילדיהם החצי-ישנים על כתפיהם והחולים האנושים נישאו על גביהם של קרוביהם למגרש הריכוז. שם תחת כיפת הרקיע עמדו ימים אחדים בימי הקיץ הלוהטים ובלילות החורף הקרים, בלי אוכל ושת"י, עד שהובלו לרכבת, שורות שורות. בדרך נפלו החלשים ונשארו מבלי לשים עין עליהם. לקרונות משא של בהמות נדחקו בצעקות ובקולות מחרידים, הצפיפות היתה נוראה, שבורים ורצוצים, רעבים וצמאים הגיעו לאושוויץ, במכות ובערות הוצאו מהקרונות והובלו למגרש הסלקציה. שם הרופא מנגלה בתנועה קלה ביד גזר מי לחיים ומי למות. את הנדונים למות הוליכו לתאי הגזים, וכביום הולדם נדחפו לתוכם. צעקותיהם המזעזעות של הנחנקים נמשכו עשרות דקות ולאט לאט שותקו קולות שועותיהם ודממת מות אפפה את החלל. אסירי המחנה היהודים הוציאו את הגויות מהתאים והעבירו אותם לכבשנים. אפר המומתים הקדושים פוזר על שדות אושוויץ, ארורה האדמה הזאת אשר נושאת על גבה את ערמות ערמות אפר הקרבנות הקדושים האלה, כך שכל דור השואה את בני משפחתו ידידיו וחבריו. נשאר אחד בעיר ואחד במשפחה.

בין הנספים היתה גם משפחתי הגדולה מצד אבי ואמי ז"ל. גם אמי הצדקנית ואחי היקר ישראל ז"ל היו בין הקרבנות. אבי ז"ל נפטר בשנת תרפ"ו, הרב שנים לפני השואה. זכיתי לקיים מצות כיבוד אב גם אחרי פטירתו. ישבתי שבעה, קיימתי דיני אבלות של שלושים ושנים עשר חודש. אבל אחרי אמי, הנפש הטהורה והקדושה, לא שבעה, לא שלושים ולא י"ב חודש. אפילו קבר לא נשאר אחריה. הצדקנית הזאת שעמדה בראש חברה קדישא של נשים, וטרחה רבות לכבוד מתים, בימי קיי הלוהטים ובימי חורף הקרים לא מנעה את רגליה ללוות את הנפטרות לבית הקברות הרחוק, מחוץ לעיר, לטהר ולקבור אותן לפי מנהגי המקום, היא בעצמה לא זכתה לבוא לקבר ישראל. גופה הקדוש נשרף בכבשני אושוויץ והאפר פוזר על השדות שבסביבה בין הערמות הענקיות של אפר הקדושים.

ואני רואה חובה קדושה לעצמי לנצל את ההזדמנות הנדירה הזאת להקדיש דברי זכרון למשפחות הורי וגם של משפחות הורי רעייתי שתחי' שנספו בשנים הנוראות והאיומות האלה. זה חלומי מאז, מרגע שהתאוששתי במקצת, אחרי הידיעה המזעזעת על חורבן עיר מולדתי אולקוש, שהיתה פעם קהילה קדושה עתיקה שאיננה עוד. אתחיל במגילת יוחסין של אמי ז"ל. ממנה שמעתי את הסיפורים על המשפחה. היא שאבה אותם מסבתא שלה גיטל ע"ה אשת ר' יעקב שלמה ז"ל שו"ב באולקוש. הסבתא גיטל היתה מרותקת למטה שנים אחדות לפני פטירתה ואמא שרתה אותה כל השנים. זכרונה היה צלול ודעתה רחבה. הסבתא גיטל היתה בת ר' דוד אולקושר, שם משפחתו הורביץ הוכנלרנטר. הוא היה גאון ומקובל

גדול. כך כותב עליו נכדו ר' משה יואל האגרמן, מחבר ספר "שי למורא" וזה לשונו: "ואבי אמי היה גאון ומקובל גדול, ואדמו"ר מאלכסנדר זצוק"ל היה ריעו כאח, לא יאומן גדול אהבתם. וסיפר לי מרן מאלכסנדר זצוק"ל אשר הוא היה מחזיק ספר "פרי עץ חיים" וזקני זצוק"ל היה אומרם בע"פ". בגלל סבה משפחתית עזב ר' דוד אולקושר את אולקוש ונפטר ונקבר בגליצ'י המזרחית בעיר אוסטרופולה.

שלוש בנות ושני בנים היו לו לר' יעקב שלמה ז"ל ואשתו גיטל ז"ל. שמות הבנות: מינדיל, רחל, מריידה, שמות הבנים, הרב ר' משה יואל ויצחק פלטיאל. בפנקס חברה קדישא של אולקוש נרשם תאריך הבר מצוה של שני הבנים בזה הלשון:

א) כן יכנסו הילדים ה"ה הילד כמר משה יואל בן מו"ה שלמה האגרמן והילד יחיאל מיכל וכו' בדמי קדימה כתיקון, דהינו שנים עשר דרט, עבור כל ילד ודמי שבוע ד' דרט לחודש לכל ילד עד אשר יגדלו ויכנסו לחופה למז"ט וכו', בין החתימות גם חתימתו של ר' שלמה האגרמן ז"ל. התאריך שנת הר"ת.

בשנת תרכ"א היתה מחלוקת גדולה באולקוש בין הרב ובין השו"ב ר' שלמה. הרקע של המחלוקת היה, שהבן השני של השו"ב בקר בביתו של הרב וראה שבנו החתן התייחד עם הכלה שלו בחדר. הוא הודיע למי שהוא את החטא הזה שהוא ראה במו עיניו. ומסיפור זה התגלגלה מחלוקת עצומה בין חסידי הרב ואוהדי השו"ב. הדברים הגיעו לידי כך, שהשו"ב עשה נדר, במעמד כמה אנשים, על דעת רבים, שלא להיות יותר שוחט. משפחת השו"ב נשארה בלי פרנסה, והיו צריכים למצוא היתר לנדר. פרטים על כך אפשר למצוא בספר "שי למורא" מאת הבן הגדול ר' משה יואל בסימנים כ"ז כ"ח כ"ט. המחבר לא מזכיר שהשו"ב היה אביו אבל כותב בין היתר "הרב דשם (אולקוש) ירצה אשר אנוכי אבוא לשם להתיר הנדר **כי הדבר שייך לי**".

הספר "שי למורא" נדפס בפעם הראשונה בשנת תרע"ב בפיעטרקוב ונדפס מחדש ע"י ר' משה זאב רייצער חתן בת בנו של המחבר בארצות הברית. בהקדמה מאת המו"ל מהדורא שניה הוא כותב: בילדותו למד הגאון המחבר בצוותא עם הגה"ק בעל אבני נזר זצ"ל ואח"כ המשיכו ללמוד ביחד בביהמ"ד בעלקוש עיר מולדתם והחשיב א"ע לתלמיד חבר להגאון האבני"ז. בשנת תרל"ג כותב המחבר (בסימן לב) להגאון האבני"ז "זכרתי ימים מקדם עת למדתי לפניו הניקני דבש מסלע וחלב תחת לשוני ינחני במעגלי צדק מסילות הלימודים עוד ימים רבים הי' לי למשען ומשענה לאבן מוסד בעת ראיתי זיו פניו לכל אשר נפשי שאלה בדרכי הלימוד". גם בימי עלומיו יצק מים ע"י רבן של כל ישראל שר התורה מרן הרי"מ זצ"ל ז"ע, והיה מגדולי תלמידיו והיה מחבבו עד לאחת (הגאבדק"ק אזרקוב בהסכמתו) שם הכיר ג"כ את הגה"ק בעל שפת אמת ומאותו הזמן שרתה ידידות נאמנה כל ימי חייהם.

שמו הטוב הלך לפניו ונתפרסם בכל מדינת פולין לגאון וחרף וחסיד גדול. מדברי הגאונים והצדיקים שבאו בהסכמה על ספרו זה רואים אנו שהיה מפורסם וחביב מאד ומלאה הארץ תהילתו ברוב גדולו בתורה ופרישות וחסידות וגאוני הדור היו מפליאים חריפותו חידודו בהלכה וכו' וכו'. המחבר זצ"ל כתב הרבה חדי"ת בהלכה ואגדה אלא שבעוה"ר שערף פנקס שהיה מסודר על חו"מ ועוד ועוד... גם היה לו מגילת סתרים שבו רשם לעצמו מה שראה נפלאות בחלום וחזיונות ומה שקבל על עצמו קבלות ותעניות ועוד ועוד.

ועוד פרט אחד אני רוצה להוסיף מה ששמעתי מאמי זצוק"ל שספרה לה הסבתא גיטל ז"ל. היה הסכם בין הנערים האבני נזר זצ"ל ובין הרב משה יואל זצ"ל ששבוע אחד יעיר בבוקר בשעה ארבע אחד את חברו ובשבוע השני, השני יעיר את חברו כך היה. אני בתור ילד אולקוש מכיר את הדירה שבה גרה משפחת הסבתא ובדמיוני אני רואה את הסימטאות הצרות והחשוכות, בלי שום אור, בדרך מן הדירה עד בית המדרש. ודמיוני ממשיך לתאר לנגד עיני את המראה הנפלא הזה: איך נער צעיר בודד זוחל ושוקע בשלג עמוק, שלא דרכה בו כף רגל אדם בלילות החורף הקרים והארוכים עד שהוא מגיע לדירת חברו, הוא נותן כמה דפיקות בדלת. בדממת הליל הדלת נפתחת ושניהם עושים את דרכם לבית המדרש הבלתי מחומם. על פי רוב דולק נר נשמה, מאורו הם נגשים לתיבה, משם מוציאים כמה נרות ולאורם הם לומדים כשלוש שעות עד שמגיעים המתפללים הראשונים לתפלה.

ועוד סיפור אחד מאמא ז"ל, בקשר עם החלומות והחזיונות של המחבר, הוא שאל את אמו אם היא יכולה להגיד לו את השעה שבה הוא נולד...

בנו של רבי משה יואל זצ"ל, ממלא מקום אביו ברבנות זרנובצ'ה היה רבי יצחק יהודא שהוציא לאור את המהדורא הראשונה של הספר שי למורא. הוא נהרג על קדוה"ש בראשית המלחמה על ידי הגרמנים ימ"ש שהוציאוהו להריגה עם חשובי העיר.

אח היה לו לרבי משה יואל, ושמו רבי יצחק פלטיאל. היה תלמיד חכם מובהק ומפורסם ביראת שמים. שני בניו אף הם נהרגו על קדוה"ש.

תהי נשמת הקדושים צרורה בצרור החיים. ולכל העומדים עלינו לכלותינו נענה בתקומת ישראל ובניו ירושלים.